

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
[www.philosophical-research.org]

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Α. ΠΙΕΡΡΗΣ

ΚΥΚΛΟΣ ΚΘ΄
ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2015 - 2016

*Η Ταυτότητα του Ελληνισμού
στην Ιστορία (c. 1104 – 404 π.Χ.)*

Ή

*η Αιωνιότητα στον Χρόνο
(Παραλλαγές στο «Γνώθι σαυτόν»)*

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ 16^ο

Πέμπτη 17 Μαρτίου 2016

1/ <i>Περί Δωρίδος, Β΄, ή ... Έρινεὸν ἡνεμόεντα</i>	σελ. 2 - 20
2/ <i>Το Σεμινάριο</i>	σελ. 21
3/ <i>ΑρχαιοΕλληνικό Συμπόσιο Εαρινής Ισημερίας</i>	σελ. 22

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΔΩΡΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

XIII

Περί Δωρίδος, Β'

...Ἐρινεὸν ἠνεμόεντα

Το Πνεύμα των Ορέων

Οικήσεις και Μετοικήσεις, Μονές και Πρόοδοι

πολλάκι δ' ἐν κορυφαῖς ὀρέων, ὅκα
σιοῖσι Φάδηι πολύφανος ἑορτά,
χρῦσιον ἄγγος ἔχουσα μέγαν σκύφον,
οἷά τε ποιμένες ἄνδρες ἔχουσιν,
χερσὶ λεόντιον ἐν γάλα σεῖσα
τυρὸν ἐτύρησας μέγαν ἄτρυφον
ἀργιφόεντα

Αλκμάν Fr. 125 Calame

[ἀργιφόεντα Edmonds από τα πάσχοντα χειρογραφικά
ἀργειφεονται, ἀργιφόντα]

εὕδουσι δ' ὀρέων κορυφαί τε καὶ φάραγγες
 πρώνές τε καὶ χαράδραι
 ὕλα τ' ἔρπετά τ' ὅσσα τρέφει μέλαινα γαῖα
 σῆρές τ' ὀρεσκῶιοι καὶ γένος μελισσᾶν
 καὶ κνώδαλ' ἐν βένθεσσι πορφυρέας ἄλός·
 εὕδουσι δ' οἰωνῶν φύλα τανυπτερύγων

Αλκμάν Fr. 159 Calame

Η ουσία της συννέυρωσης στην ορεινή δίνη της Δωρίδας φανερώνεται σε υψηλή ποίηση κατά το συστατικό βίωμα του κάλλους, στην αρχή του Δωρικού Λυρισμού.

Έτσι γράφεται η ιστορία.

Έτσι η αιωνιότητα γεννά τον χρόνο, η ιδέα του Είναι φανερώνεται ως Μορφή στο γίγνεσθαι και το Απόλυτο αποκαλύπτεται με αστραπές φωτοχυσίας εν κάλλει φαινομένω.

Η αρχέγονη κατοίκηση των Δωριέων ήταν στην Πίνδο, προκύπτουσα προς την ανατολική πλευρά και εφορώσα το πεδίο Καρδίτσας - Τρικάλων, την Ιστιαιώτιδα μετονομασθείσα μετέπειτα. Κατά την αρχηγετική παράδοση ο Δώρος του Έλληνος κατέλαβε την περιοχή ως δική του.

Δώριον·μέμνηται τῆς Δωρίδος τῆς Θετταλικῆς Χάραξ ἐν ζ' τῇδε γράφων περὶ Θεσσαλοῦ τοῦ Αἰάτου, νικήσαντος τοὺς ἐν Ἀρνηι Βοιωτοὺς· “ὁ δὲ Θεσσαλὸς οὐδὲ τὴν τετάρτην μοῖραν τῆς ἐπωνυμίας μετέβαλεν, ἀλλ’ Ιστιαιώτιν αὐτὴν ὥς πρὶν καλεῖσθαι εἶασε. κεῖται δὲ πρὸς ἀνατολῶν τῆς

Πίνδου. Δῶρος δὲ αὐτὴν ὁ Ἕλληνας εἰλήχει τὰ πρῶτα, καὶ Δωρὶς ἀπ' ἐκείνου ἐκαλεῖτο πρότερον· ὕστερον δὲ Ἰστιαῖωτις μετωνομάσθη.

Χάραξ Περγαμηνός, FrGrHist 103F6 Jacoby
[ἀνατολῶν διορθῶνω ἀπὸ το χειρογραφικὸ προφανές λάθος «δυσμῶν». Δεν εἶναι σφάλμα του ἰδίου του Χάρακος ὅπως ο Meineke και ο Jacoby αναιτιολόγητα θεωροῦν, ἀλλὰ αντιγραφέα].

Ο Θεσσαλός του Αιάτου εἶναι ο μυθολογικός ἀρχηγέτης των Θεσσαλῶν. Οἱ Θεσσαλοὶ ἦρθαν ἀπὸ τὴ Θεσπρωτία τῆς Ἠπείρου στὴν παλαιὰ Αἰολίδα, μετονομασθεῖσα σε Θεσσαλία ἀπὸ τὴν υπερίσχυσή τους ἐκεῖ:

...ἐπεὶ Θεσσαλοὶ ἦλθον ἐκ Θεσπρωτῶν οἰκῆσοντες γῆν τὴν Αἰολίδα, τὴν περ νῦν ἐκτέεται.

Ηρόδοτος VII, 176, 4

(Τότε οἱ Φωκεῖς ἐφθάναν μέχρι τῆς Θερμοπύλης, ὅπως ἀναφέρει ο Ηρόδοτος στο χωρίο 176, 3-5).

[Θεσσαλοὶ, Βοιωτοὶ, Δωριεῖς εἶναι ἀρχικά ορεσίβιες φυλές προερχόμενες ἀπὸ τὴν Πίνδο, ἀπὸ τῆς ἐκατέρωθεν ἀνατολικὰ καὶ δυτικὰ πλαγιῆς τῆς. Ἴσως ἐτσί καὶ τὸ “ἀνατολῶν” στο χωρίο του Στέφανου Βυζάντιου που παραθέτει τὴν γνώμη του Χάρακος].

Ἡ μετακίνηση ἐγένεε λίγες δεκαετίες μετὰ τὴν πτῶση τῆς Τροίας. Τὴ γενικὴ εἰκόνα τῆς ἀναταραχῆς που ἀκολούθησε τὸν Τρωικὸ Πόλεμο δίνει ἐξοχα ὁ Θουκυδίδης.

ἐπεὶ καὶ μετὰ τὰ Τρωικὰ ἡ Ἑλλὰς ἔτι μετανίστατό τε καὶ κατωκίζετο, ὥστε μὴ ἡσυχάσασαν ἀνέξηθῆναι. ἥ τε γὰρ ἀναχώρησις τῶν Ἑλλήνων ἐξ Ἰλίου χρονία γενομένη πολλὰ ἐνεόχμωσε, καὶ στάσεις ἐν ταῖς πόλεσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐγίγνοντο, ἀφ' ὧν ἐκπίπτοντες τὰς πόλεις ἐκτιζον. Βοιωτοὶ τε γὰρ οἱ νῦν ἐξηκοστῷ ἔτει μετὰ Ἰλίου ἄλωσιν ἐξ Ἀρνης ἀναστάντες ὑπὸ Θεσσαλῶν τὴν νῦν μὲν Βοιωτίαν, πρότερον δὲ Καδμηίδα γῆν καλουμένην ᾤκησαν (ἦν δὲ αὐτῶν καὶ ἀποδασμὸς πρότερον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, ἀφ' ὧν καὶ ἐς

Ἰλιον ἐστράτευσαν), Δωριῆς τε ὀγδοηκοστῷ ἔτει ξὺν Ἡρακλείδαις Πελοπόννησον ἔσχον. μόλις τε ἐν πολλῷ χρόνῳ ἡσυχάσασα ἡ Ἑλλὰς βεβαίως καὶ οὐκέτι ἀνισταμένη ἀποικίας ἐξέπεμψε, καὶ Ἴωνας μὲν Ἀθηναῖοι καὶ νησιωτῶν τοὺς πολλοὺς ᾤκισαν, Ἰταλίας δὲ καὶ Σικελίας τὸ πλεῖστον Πελοποννήσιοι τῆς τε ἄλλης Ἑλλάδος ἔστιν ἡ χωρία. πάντα δὲ ταῦτα ὕστερον τῶν Τρωικῶν ἐκτίσθη.

Θουκυδίδης, I, 12

Στο 60ο ἔτος μετά την ἄλωση του Ιλίου, οι Θεσσαλοί νίκησαν τους Βοιωτούς, σημαντικό δε μέρος εκ των ηττηθέντων ἀφησαν την δεύτερη, ἐνδιάμεση πατρίδα τους περί την Ἄρνη της Ιστιαιώτιδος και μετοίκησαν στη νυν Βοιωτία.

Cf. Πολύαινος, *Στρατηγήματα*, I, 12; VIII, 44; Πausanίας *Αττικιστής* Fr. 204 Schwabe = Θ12 Erbse [διαβάστε «Αἰάτω κατιόντι» (ὅπως διόρθωσε ο O. Müller και ἀκολούθησε ο Jacoby) ἀντί του «Διοτίμῳ» (ἀπό τα Σχόλια εἰς Ευριπίδου Φοίνισσας 1407 sq.), γραφή την οποία δέχονται οι Valckenaer, Schwartz και Erbse. Τα χειρόγραφα του Ευστάθιου, ο οποίος παραθέτει το χωρίο ονοματίζοντας την πηγή του (τον λεξικογράφο Πausanία), ἔχουν το εσφαλμένο «Ἀράτω». Ο Πολύαινος ἀναφέρει ὅτι ο Θεσσαλός, υἱός του Αἰάτου, νίκησε με τέχνη «ἄνευ μάχης». Αυτό ἐγίνε παροιμιώδες ως «Θετταλῶν στρατήγημα». Cf. Ζηνόβιος, *Παροιμίαι*, IV 29; ὅπου διορθωτέον δια το <Αἰάτω> τῷ Θετταλοῦ λόγιον ἐκπεσεῖν κλπ., ἀπό το χειρογραφικό «διὰ τὸ τῷ Θετταλῷ λόγιον ἐκπεσεῖν κ.λπ.».]

Μέρος των Δωριέων εἶχε μετακινηθεῖ στη Δωρίδα πιθανότατα κατὰ την εποχή που και ομάδες Βοιωτῶν εἶχαν μετοικήσει στη Βοιωτία (ο «ἀποδασμός» του Θουκυδίδη) ἀπὸ τη Δυτική Θεσσαλία ὅπου ζούσαν παρὰ τους Δωριεῖς ως πεδινοὶ πρὸς ὄρεινους στην Ιστιαιώτιδα, οἱ μὲν στην πεδιάδα οἱ δὲ στις ἀνατολικές πλαγιές και κορυφογραμμές της Πίνδου. Αὐτὰ συνέβησαν πρὸ του Τρωικοῦ πολέμου, ἀφού Βοιωτοὶ εκ της μετέπειτα Βοιωτίας, προτέρως δὲ Καδμηΐδος και Μινυΐδος, ἔλαβαν μέρος

στην εκστρατεία κατά του Ιλίου. Δεν αναφέρονται Δωριείς από τη Δωρίδα στον Ομηρικό κατάλογο, αλλά ο πληθυσμός θα ήταν λιγοστός και ο ορεσίβιος τρόπος τους δεν τους καθιστούσε υπολογίσιμη ή αξιόπιστη δύναμη.

Δώριον όμως μνημονεύεται στην επικράτεια της Πύλου:

οἳ δὲ Πύλον τ' ἐνέμοντο καὶ Ἀρήνην ἐρατεινήν
καὶ Θρόον Ἀλφειοῖο πόρον, καὶ ἐύκτιτον Αἰπύ,
καὶ Κυπαρισσήεντα καὶ Ἀμφιγένειαν ἔναιον
καὶ Πτελεὸν καὶ Ἔλος καὶ Δώριον, ἔνθα τε Μοῦσαι
ἀντόμεναι Θάμυριν τὸν Θρήικα παῦσαν ἀοιδῆς,
Οἰχαλίθην ἰόντα παρ' Εὐρύτου Οἰχαλιῆος

Ιλιάς, Β 591-6

«Αποδοσμός» από τους πολυπλάνητες Δωριείς (όπως τους χαρακτηρίζει ο Ηρόδοτος) είχε φθάσει, πιθανότατα με τους Αιολείς ηγέτες της Πύλου, προ των Τρωικών στην ορεινή Μεσσηνιακή περιοχή προς τα όρια με την Αρκαδία, στις παρυφές της ηγεμονίας του Νέστορα. Ο Δικαίαρχος σχολιάζει ότι δεν ήταν τρία τα πολίσματα (Πτελεόν, Έλος, Δώριον), αλλά τέσσαρα, για να φέρει τη Δωρική κατοίκηση στη Μεσσηνία σε αντιστοιχία προς τη Δωρική Τετράπολη (όπως και αυτή ανήγετο σε τετράπολη της Πίνδου). Θα ελάμβανε την αναφορά «ἐνθα τε Μοῦσαι / ἀντόμεναι Θάμυριν» ως υποδηλούσα τον τέταρτο οικισμό, που παραλείπει ο Όμηρος να μνημονεύσει με το όνομά του.

Στέφανος Βυζάντιος s.v. Δώριον: πόλις μία τῶν τριῶν ὧν Ὅμηρος μνημονεύει, "καὶ Πτελεὸν καὶ Ἔλος καὶ Δώριον" (Β 594). Δικαίαρχος δὲ τέτταρας ταύτας εἶναί φησι, καὶ Πτελέας, οὐ Πτελεὸν τὴν μίαν καλεῖ, κατὰ τὸ πρῶτον τοῦ Βίου τῆς Ἑλλάδος βιβλίον.

Δικαίαρχος Fr. 61 Wehrli

Ο Ομηρικός Πτελεός της Μεσσηνίας, ή Πτελέαι κατά Δικαίαρχον, παραπέμπουν στο Πτελεόν όρος (το περικείμενον στον Αμβρακικό κόλπο

παρά την Πίνδο, απορρώγα του συμπλέγματος του Βοίου, Στράβων Ζ, Fr. 6 – χωρίο παρατεθέν στην προηγούμενη μελέτη μου περί Δωρίδος). Επίσης στον «Πτελεόν Λεχεποϊήν» από τη δεύτερη ομάδα της Ομηρικής Θεσσαλίας (*Ιλιάς* Β 695 sqq.), στην παραλία του Παγασητικού κόλπου. Οι συσχετισμοί αυτοί (ιδίως ο πρώτος) έχουν σημασία στην ταύτιση Δωρικών οικισμών διότι το λήμμα των «Ἐθνικῶν» του Στεφάνου Βυζαντίου που περιλαμβάνει το χωρίο του Δικαιάρχου για το Μεσσηνιακό Δώριον, συνεχίζει με αναφορές στον Δωρικό αποικισμό της Κρήτης από τους Πελασγούς και την Κάθοδο στην Πελοπόννησο από τη Δωρίδα, επανέρχεται δε στο Μεσσηνιακό Δώριο και την ιστορία της τύφλωσης του Θάμυρι από τις Μούσες, μεταβαίνει έπειτα στην ίδρυση της Ηράκλειας παρά τη θέση της παλαιάς Τραχίνος, καταγράφει τα Ηροδότεια περί του «πολυπλάνητου» του Δωρικού γένους, τελειώνει δε με τις πληροφορίες του Άνδρωνος για την Κρητική αποικία και με του Χάρακος τα προαναφερθέντα. Ένα σχισμένο φύλλο από το αρχέτυπο χειρόγραφο κάνει λειψή την καταγραφή της όλης εξιστόρησης, αλλά η διαδοχή των θεμάτων που ανέφερα είναι βεβαία (V. pp. 251.6 - 254.19 Meineke).

Η Ιστιαιώτις, ή Εστιαιώτις, μια των τεσσάρων βασικών διαμερισμάτων της Θεσσαλίας, έκειτο στα δυτικά-βορειοδυτικά της Χώρας, από την Πίνδο προς τα προσεχή πεδινά.

τοιαύτη δ' οὔσα [sc. η Θεσσαλία] εἰς τέτταρα μέρη διήρητο· ἐκαλεῖτο δὲ τὸ μὲν Φθιωτὶς, τὸ δὲ Ἑστιαιωτὶς, τὸ δὲ Θετταλιωτὶς, τὸ δὲ Πελασγιωτὶς. ἔχει δ' ἡ μὲν Φθιωτὶς τὰ νότια μέρη τὰ παρὰ τὴν Οἶτην ἀπὸ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ Πυλαϊκοῦ μέχρι τῆς Δολοπίας καὶ τῆς Πίνδου διατείνοντα, πλατυνόμενα δὲ μέχρι Φαρσάλου καὶ τῶν πεδίων τῶν Θετταλικῶν· ἡ δ' Ἑστιαιωτὶς τὰ ἐσπέρια καὶ τὰ μετὰ τῆς Πίνδου καὶ τῆς ἄνω Μακεδονίας· τὰ δὲ λοιπὰ οἳ τε ὑπὸ τῇ Ἑστιαιωτίδι νεμόμενοι τὰ πεδία, καλούμενοι δὲ Θετταλιῶται, συνάπτοντες ἤδη τοῖς κάτω Μακεδόσι, καὶ οἱ ἐφεξῆς <Πελασγιῶται> τὰ μέχρι τῆς Μαγνητικῆς παραλίας ἐκπληροῦντες χωρία.

Στράβων Χ, 606.26-607.6 Μ

[προσθέτω το <Πελασιγῶται> δια το προφανές νόημα. Alii alia ατυχή και συγχέοντα δοκιμάζουν].

[Cf. Ετυμολογικόν Μέγα s.v. τετραρχία, όπου αναγνωστέον *Ιστιαιώτιν* αντί του νοσοῦντος «*Ἀστιῶτιν*»; παρόμοια λάθη στα χειρόγραφα του Στεφάνου Βυζαντίου, *Εθνικά*, s.v. Φθία και Ευστάθιος εις *Ιλιάδα* II 683, p. 320.28; *Ἀρποκρατίων* s.v. τετραρχία· Δημοσθένης *Φιλιππικοῖς* [p. 117.26]. *τεττάρων μερῶν ὄντων τῆς Θετταλίας ἕκαστον μέρος τετράς ἐκαλεῖτο, καθά φησιν Ἑλλάνικος ἐν τοῖς Θετταλικοῖς* [FrGrHist 4F52 Jacoby]· ὄνομα δέ φησιν εἶναι ταῖς τετράσι Θετταλιῶτιν, Φθιῶτιν, Πελασιγῶτιν, Ἑστιαῖωτιν. καὶ Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῇ κοινῇ Θετταλῶν πολιτείᾳ [Fr. 113 Rose] ἐπὶ Ἀλεύᾳ τοῦ Πύρρου διηρηῆσθαι φησιν εἰς δ' μοίρας τὴν Θετταλίαν. –].

Η μαρτυρία του Απολλοδώρου (FrGrHist 244F164 Jacoby) περί τετραπλῆς διαιρέσεως εις «Πελασιγῶτιν, Θεσσαλιῶτιν, Ἰωλκίτιν, Φθιῶτιν» δημιουργεῖ πρόβλημα στο καίριο θέμα: απουσιάζει η Ἰστιαιώτις, αντ' αυτής δε εμφανίζεται η Ἰωλκίτις, περί την Ἰωλκό, που καλύπτεται από την Πελασιγιώτιδα. Πιθανότερο είναι να εμφιλοχωρεῖ σφάλμα στην παράδοση του κειμένου των Σχολίων στα Ἀργοναυτικά του Απολλωνίου του Ροδίου (Γ 1090b), απ' όπου προέρχεται η μαρτυρία του Απολλοδώρου.

Ο Αριστοτέλης ανάγει πάντως την τετραπλή επίσημο διαίρεση (τετραρχία) της Θεσσαλίας σε αυτόν τον αρχηγέτη των Αλευαδών, στην Θεσσαλική πρωτοϊστορία.

Σοβαρότερο είναι το πρόβλημα με την ανάλυση του Ηροδότου για τους Δωριείς, όπου η Ἰστιαιώτις καταγράφεται στη ΒορειοΑνατολική Θεσσαλία, υπό τον Όλυμπο και την Όσσα, αντί της ΒορειοΔυτικής στην Πίνδο.

ἱστορέων δὲ εὗρισκε [sc. ο Κροίσος] Λακεδαιμονίους τε καὶ Ἀθηναίους προέχοντας, τοὺς μὲν τοῦ Δωρικοῦ γένεος, τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. ταῦτα γὰρ

ἦν τὰ προκεκριμένα, ἐόντα τὸ ἀρχαῖον τὸ μὲν Πελασγικόν, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μὲν οὐδαμῇ κω ἐξεχώρησε, τὸ δὲ πολυπλάνητον κάρτα. ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλέος οἴκεε γῆν τὴν Φθιώτιν. ἐπὶ δὲ Δώρου τοῦ Ἑλλήνος τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸν Ὀλυμπον χώραν, καλεομένην δὲ Ἰστιαιώτιν. ἐκ δὲ τῆς Ἰστιαιώτιδος ὥς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε ἐν Πίνδῳ Μακεδνὸν καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὖτις ἐς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως ἐς Πελοπόννησον ἐλθὼν Δωρικὸν ἐκλήθη.

Ηρόδοτος Ι, 56, 2-3

Ο Ελληνισμός συνίσταται στη Δωρική ουσία. Η σειρά της περιπλάνησης του πολυπλάνητου Δωρικού φυλετικού έθνους είναι εν μέρει αντίστροφη κατά τα αρχικά στάδιά της από την περιγραφόμενη υπό του Ηροδότου. (Έχω αναλύσει το θέμα και επικαλεσθεί τη θεμελιώδη μαρτυρία επί του προκειμένου του Εφόρου σε προγενέστερη μελέτη μου). Η συνάφεια των φυλών περί την Πίνδο επίσης υπερβάλλεται σε εξομοίωση του Μακεδονικού με το Δωρικό γένος στον Ηρόδοτο, ο οποίος γενικότερα είναι ασταθέστερος στα παλαιά ιστορικά της Δωρικής κυρίως Ελλάδας από ό,τι στα Ιωνικά θέματα. Αλλά η Ιστιαιώτις υπό την Ὀσσα και τον Ὀλυμπο προϋποθέτει μετάθεση του ονόματος (Ιστιαιώτις) της περιοχής από Πίνδου στις ανατολικές οροσειρές της Θεσσαλίας συνοδεύουσα τη μετοικεσία Δωρικών φύλων από δυτικής ορεινής εις ανατολική. Μόνον έτσι μπορούν να σωθούν τα φαινόμενα επί του Ηροδότειου κειμένου. [Μένει και το ενδεχόμενο γεωγραφικού λάθους του Μικρασιάτη και Αθηνοκεντρικού ιστορικού νησιωτικής νοοτροπίας και θαλαττουργού χαρακτήρος].

Σημαντικό είναι πάντως ότι για τον Ηρόδοτο οι Δωριείς ονομάσθηκαν έτσι με την Κάθοδό τους στην Πελοπόννησο, ενώ πριν εκαλούντο Έλληνες. Εννοεί να συνταιριάζει τα δεδομένα προς την Ομηρική έννοια της Ελλάδος τοποθετουμένης στην Φθιώτιδα. Για αυτό ορίζει αυτήν την περιοχή ως αρχική διαμονή του έθνους, επί Δευκαλίωνος

όπως λέγει. Αντιθέτως όμως η Δωρική κατοίκηση στα ορεινά της Φθιώτιδος σημαίνει το πέρασμα (και ίσως ενδιάμεσο σταθμό) από εκεί προς την Δωρίδα Δωριέων, μετατοπιζομένων κατά καιρούς και περιστάσεις από Πίνδου κατά μήκος του ορεινού τόξου του Βοίου (Στράβων).

[Η εξιστόρηση του Διοδώρου (V, 80, 1 – 2) αποτελεί ένα συγκριτιστικό αμάλγαμα διαφόρων απόψεων στερούμενο εσωτερικής λογικής. Από τον Ηρόδοτο λαμβάνεται η καθοριστική παρουσία των Δωριέων στους περί τον Όλυμπο τόπους, συνωδά δε προς τον Άνδρωνα θεωρείται ότι ο Δωρικός αποικισμός της Κρήτης έγινε από αυτήν την Δωρική κατοίκηση υπό τον Όλυμπο, αλλά αλλόκοτα η παρουσία των Αχαιών στην Κρήτη εξηγείται από το ότι ο Δώρος έδωσε αφορμή στους Αχαιούς της Λακωνίας για αυτήν την μετοίκηση από τον Μαλέα. Η πηγή του Διοδώρου εν προκειμένω τυρβάζει περί τερατοειδείς φαντασιώσεις, ή ο Διόδωρος προσπαθεί ανεπιτυχώς να συγκεράσει αντικρουόμενες αφηγήσεις].

Ως προς δε το θεμελιώδες θέμα της σχέσεως Ελληνισμού και Δωρισμού, η πραγματικότητα είναι αντίστροφη από την έννοια του Ηροδότου: δεν παρήχθη το Δωρικό από το Ελληνικό αλλά αντιθέτως το Δωρικό συνέστησε, ουσίωσε και εμόρφωσε τον Ελληνισμό.

Η Ιστιαιώτις, περί τη βόρεια Θεσσαλική Πίνδο, συζυγούσε προς την Δολοπία κατά τον νότιο όγκο του ίδιου όρους. Η περιοχή περί την Τρίκκη αποτελούσε τον πυρήνα της Ιστιαιώτιδος που αρχικά εκαλείτο Δωρίς, ως αρχέγονη κατοίκηση του έθνους αυτού. Οι Περραιβοί από τους ορεινούς όγκους στη δυτική προέκταση του Ολύμπου προσέβαλαν και κατέλαβαν τη χώρα (μετά την έξοδο των Δωριέων προς τα ανατολικά και τα νότια) όπως και την Ιστιαία στη Βόρειο Εύβοια. Μετακίνηση πιεζόμενων πληθυσμών από την Εύβοια στην ορεινή παραπίνδιο περιοχή (Άνω

Θεσσαλία) προς ασφάλεια προκάλεσε ίσως την επικράτηση του νέου ονόματος (Ιστιαιώτις) στην πρώην Δωρίδα. **Τώρα πλέον Δωρίς κυρίως ήταν πλέον η περιοχή στη μεγαλοδύναμο νεύρωση Οίτης, Παρνασσού και Κόρακος.**

Ὁ δ' οὖν ποιητής [sc. ο Όμηρος στον Κατάλογο του Β' βιβλίου της Ιλιάδος] μέχρι δεῦρο προελθὼν τῆς Μαγνητικῆς παραλίας ἐπάνεισιν ἐπὶ τὴν ἄνω Θετταλίαν· καὶ γὰρ τὰ παρατείνοντα τῇ Φ[θιώτιδι], ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Δολοπίας καὶ τῆς Πίνδου, [μέχρι τῆς] κάτω Θετταλίας διέξεισιν·

οἳ δ' εἶχον Τρίκκην καὶ Ἰθώμην κλωμακόεσσαν. [B 729]

ταῦτα τὰ χωρία ἐστὶ μὲν τῆς Ἰστιαιώτιδος, ἐκαλεῖτο δ', ὥς φασι, πρότερον Δωρίς· κατασχόντων δὲ τῶν Περραιβῶν αὐτήν, οἳ καὶ τῆς Εὐβοίας τὴν Ἰστιαιώτιν κατεστρέψαντο καὶ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἡπειρον ἀνέσπασαν, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐποικησάντων Ἰστιαίων τὴν χώραν ἀπ' ἐκείνων οὕτως ἐκάλεσαν. καλοῦσι δὲ καὶ ταύτη[ν καὶ] τὴν Δολοπίαν τὴν ἄνω Θετταλίαν, ἐπ' εὐθείας οὔσα[ν τῇ ἄνω] Μακεδονία, καθάπερ καὶ τὴν κάτω τῇ κάτω.

Στράβων Θ, 617.7-20

Κατά τον Ηρόδοτο (v. *supra*) οι Καδμείοι εκτόπισαν τους Δωριείς από την Ιστιαιώτιδα (είτε την κανονική παρά την Πίνδο, είτε την υπό του Ηροδότου προχειριζομένη υπό τὸν Όλυμπο και την Όσσα). Αυτό συνέβη λίγο προ της κυριαρχίας των Περραιβῶν (Στράβων) στον τόπο. Η κυριαρχία αυτή θα συνέτεινε στην κάθοδο των Βοιωτῶν από την Ἄρνη της Θεσσαλιώτιδας (κύριο κάμπο της Θεσσαλίας και γειτονική προς ανατολὰς της Ιστιαιώτιδος) στη Βοιωτία. Μαζί τους επανήλθαν και Καδμείοι αποπεσόντες μετά την άλωση των Θηβῶν από τους Αργεῖους. Τότε μετώκισαν και ομαδικότερα οι Δωριείς στη Δωρίδα της εστιακῆς ορογενετικής συννεύρωσης κατά τον ἄνω Μόρνο, στις πηγές του. Ἐτσι ερμηνεύονται εναρμονιστικά Ηρόδοτος, Στράβων και Διόδωρος.

οἳ δ' Ἐπίγονοι [sc. οι παῖδες των Επτά ἐπὶ Θήβας] τὴν στρατείαν [τον Β' Θηβαϊκὸ πόλεμο] ἐπιφανῇ πεπονημένοι μετὰ πολλῶν λαφύρων

ἀνέκαμψαν εἰς τὰς πατρίδας. τῶν δὲ Καδμείων τῶν συμφυγόντων εἰς τὸ Τιλφωσσαῖον Τειρεσίας μὲν ἐτελεύτησεν, ὃν θάψαντες λαμπρῶς οἱ Καδμεῖοι τιμαῖς ἰσοθέοις ἐτίμησαν· αὐτοὶ δὲ μεταναστάντες ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ Δωριεῖς ἐστράτευσαν, καὶ μάχῃ νικήσαντες τοὺς ἐγχωρίους ἐκείνους μὲν ἐξέβαλον ἐκ τῶν πατρίδων, αὐτοὶ δ' ἐπὶ τινὰς χρόνους κατοικήσαντες, οἱ μὲν ἐν αὐτῇ κατέμειναν, οἱ δ' ἐπανῆλθον εἰς τὰς Θήβας, Κρέοντος τοῦ Μενοικέως βασιλεύοντος. οἱ δ' ἐκ τῶν πατρίδων ἐξελαθέντες ὕστερόν τισι χρόνοις κατῆλθον εἰς τὴν Δωρίδα καὶ κατώκησαν ἐν Ἐρινεῶ καὶ Κυτινίῳ καὶ Βοιῶ.

Διόδωρος, IV, 67, 1

Προ των χρόνων αὐτῶν των εκτοπίσεων και μετατοπίσεων (πιέσεων ομάδων ἐπὶ του τόπου ἄλλων προς εγκατάσταση, συνήθως ρωμαλεωτέρων και υποπολιτισμικότερων ἐπὶ ραθυμοτέρων και καταστατικωτέρων), οι Βοιωτοὶ εἶχαν κατέλθει ἀπὸ την Πίνδο (τα ορεινά εκατέρωθεν της κορυφογραμμῆς ανατολικότερα και δυτικότερα) στην παρὰ την Ιστιαιωτίδα πεδινὴ Θεσσαλιώτιδα (ἔσω Θεσσαλικὸ πεδίο), με ἐπίκεντρο την Ἄρνη:

πρὸ δὲ τούτων τῶν χρόνων Βοιωτὸς ὁ Ἄρνης καὶ Ποσειδῶνος καταντήσας εἰς τὴν τότε μὲν Αἰολίδα, νῦν δὲ Θετταλίαν καλουμένην, τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ Βοιωτοὺς ὠνόμασε.

Διόδωρος IV, 67, 2

(αμέσως εν συνεχεία του προαναφερθέντος χωρίου)

Η ακολουθούσα προϊστορία στον Διόδωρο αναγράφει μυθικές περιπέτειες ἐκπτώσης ἀπὸ τους Αιολίδες της Θεσσαλίας, μετάβασης στην Ιταλία και επιστροφῆς. Η μυθολογούμενη πραγματικότητα εἶναι η ἸλλυριοΗπειρωτικὴ συνάφεια των Βοιωτῶν ὅπως και των Δωριέων και των Θεσσαλῶν, καταγωγῆς ἀπὸ την Πίνδο.

Τα τρία πολίσματα της Δωρίδας που αναφέρει ο Διόδωρος (Βοϊόν, Κυτίνιον και Ερινεός) υποστηρίζονται από μια παράδοση Δωρικής Τριάδας (συνερμηνευομένου έτσι και του Ομηρικού όρου «Τριχάϊκες Δωριεῖς», και κατά τις τρεις φυλές της Σπάρτης). Cf. Κόνων Fr.Gr.Hist. 26F1 (XXVII). Την αντίληψη της Δωρικής Τριπόλεως εξέθεσε ο Άνδρων εξ Αλικαρνασού, Fr.Gr.Hist. 10F16a Jacoby, αλλά η σπουδαιότερη ιστοριογραφική παράδοση δεν την αποδέχθηκε, όπως μαρτυρεί ο Στράβων:

τούς μὲν οὖν Ἑτεόκρητας καὶ τοὺς Κύδωνας [ομιλεῖ περὶ τῆς εθνογραφικῆς – φυλετικῆς σύστασης τῆς Κρήτης κατὰ τὸν Ὅμηρον, Ὀδύσεια, τ, 175-7] αὐτόχθονας ὑπάρξαι εἰκός, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐπήλυδας, οὓς ἐκ Θετταλίας φησὶν ἐλθεῖν Ἄνδρων τῆς Δωρίδος μὲν πρότερον, νῦν δὲ Ἑστιαιώτιδος λεγομένης· ἐξ ἧς ὠρμήθησαν, ὥς φησιν, οἱ περὶ τὸν Παρνασσὸν οἰκήσαντες Δωριεῖς καὶ ἔκτισαν τὴν τε Ἑρινεὸν καὶ Βοῖον καὶ Κυτίνιον, ἀφ' οὗ καὶ τριχάϊκες ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ λέγονται. οὐ πάνυ δὲ τὸν τοῦ Ἀνδρωνος λόγον ἀποδέχονται, τὴν μὲν τετράπολιν Δωρίδα, τρίπολιν ἀποφαίνοντος, τὴν δὲ μητρόπολιν τῶν Δωριέων ἄποικον Θετταλῶν· τριχάϊκας δὲ δέχονται ἦτοι ἀπὸ τῆς τριλοφίας ἢ ἀπὸ τοῦ τριχίνους εἶναι τοὺς λόφους.

(Στράβων, X 475-6C, p. 396 Kramer = Ἄνδρων FrGrHist 10F16a Jacoby)

(Δια τὸν ἐκ Θεσσαλίας Δωρικό ἀποικισμό τῆς Κρήτης cf. καὶ Στέφανο Βυζάντιο, *Εθνικά*, s.v. Δώριον: ...καὶ οἱ Κρηῆτες Δωριεῖς ἐκαλοῦντο· "Δωριέες τε τριχάϊκες διὸι τε Πελασγοί". περὶ ὧν ἱστορεῖ Ἄνδρων, Κρητὸς ἐν τῇ νήσῳ βασιλεύοντος Τέκταφον τὸν Δώρον τοῦ Ἑλλήνος ὀρμήσαντα ἐκ τῆς ἐν Θετταλίᾳ τότε μὲν Δωρίδος νῦν δὲ Ἰστιαιώτιδος καλουμένης ἀφικέσθαι εἰς Κρήτην μετὰ Δωριέων τε καὶ Ἀχαιῶν καὶ Πελασγῶν τῶν οὐκ ἀπαράντων εἰς Τυρρηγίαν (Fr.Gr.Hist. 10F16b Jacoby).

Ο Στράβων, ακολουθών την κύρια ιστοριοδιφική παράδοση, επικρίνει τον Άνδρωνα επί των δύο καίριων σημείων. Πρώτον η Δωρίς δεν ήταν τριπολίτις αλλά τετράπολις, ούτε το σταθερό κατηγόρημα «τριχάϊκες» αποδίδεται στους Δωριείς λόγω της τριμερούς κατοίκησής τους στην Δωρίδα. (Για την αληθή έννοια του «τριχάϊκες» δείτε την προηγούμενη μελέτη μου και προγενέστερη έρευνα). Δεύτερον, στη Δωρίδα ο κύριος αριθμός των Δωριέων δεν έφθασαν από τη (ανατολική, υπό τον Όλυμπο και Όσσα) Θεσσαλία, αλλά από την Πίνδο. Τούτο μαρτυρείται πασίδηλα και από την ονομασία του τέταρτου πολισματος της Δωρικής τετραπόλεως που ήταν ακριβώς Πίνδος.

Η γνώμη περί τριπολίτιδος Δωρίδας ανέρχεται στον Θουκυδίδη: ...καὶ Φωκέων στρατευσάντων (458-457 π.Χ.) ἐς Δωριᾶς τὴν Λακεδαιμονίων μητρόπολιν, Βοιὸν καὶ Κυτίνιον καὶ Ἐρινεόν, καὶ ἐλόντων ἐν τῶν πολισμάτων τούτων κ.τ.λ. (I, 107, 2). [Το ίδιο ο Διόδωρος, για τα ίδια γεγονότα, XI, 79, 4-5. Cf. IV, 67, 1). Η ανακρίβεια της πηγής του Διοδώρου εν προκειμένω είναι καταφανής: ...πόλεις τρεῖς, Κυτίνιον καὶ Βοιὸν καὶ Ἐρινεόν, κειμέναις ὑπὸ τὸν λόφον τὸν ὀνομαζόμενον Παρνασσόν (!). Ο Θουκυδίδης ομιλεί για κατάληψη ενός πολισματος, ο Διόδωρος γενικεύει «κατέσχον αὐτῶν [sc. τῶν Δωριέων] τὰς πόλεις» (βία χειρωσάμενοι τοὺς Δωριεῖς).

Αλλά η περιγραφή του Στράβωνα είναι σαφής και αναντίρρητη.

Τοῖς δὲ Λοκροῖς τοῖς μὲν ἐσπερίοις συνεχεῖς εἰσιν Αἰτωλοί, τοῖς δ' Ἐπικνημιδίοις Αἰνιᾶνες <συνεχεῖς> [δεν χρειάζεται η προσθήκη αλλά την αφήνω προς σαφήνισιν] οἱ τὴν Οἴτην ἔχοντες, καὶ μέσοι Δωριεῖς. οὗτοι μὲν οὖν εἰσιν οἱ τὴν τετράπολιν οἰκήσαντες, ἣν φασιν εἶναι μητρόπολιν τῶν ἀπάντων Δωριέων, πόλεις δ' ἔσχον Ἐρινεόν, Βοῖον, Πίνδον, Κυτίνιον· ὑπέρεται δ' ἡ Πίνδος τοῦ Ἐρινεοῦ, παραρρεῖ δ' αὐτὴν ὁμώνυμος ποταμός, ἐμβάλλων εἰς τὸν Κηφισὸν οὐ πολὺ τῆς Λιλαίας ἄπωθεν· τινὲς δ' Ἀκύφαντα λέγουσι τὴν Πίνδον. τούτων ὁ βασιλεὺς Αἰγίμιος, ἐκπεσὼν τῆς ἀρχῆς, κατήχθη πάλιν, ὡς ἱστοροῦσιν, ὑφ' Ἡρακλέους· ἀπεμνημόνευσεν οὖν αὐτῷ

τὴν χάριν τελευτήσαντι περὶ τὴν Οἶτην· Ὑλλον γὰρ εἰσεποιήσατο τὸν πρεσβύτατον τῶν ἐκείνου παίδων, καὶ διεδέξατο ἐκεῖνος τὴν ἀρχὴν καὶ οἱ ἀπόγονοι. ἐντεῦθεν ὀρμηθεῖσι τοῖς Ἡρακλείδαις ὑπῆρξεν ἡ εἰς Πελοπόννησον κάθοδος.

Στράβων, Θ, 4, 10, 600.19-601.3 Meineke

(Δωρική τετράπολις, Στράβων Θ, 588.6; Θ, 599.11)

Ο Ηρακλής και το Ιερόν της Πυράς έρχεται σε άμεση γεωγραφική και θρησκευολογική και ιστορική σχέση προς τους Δωριείς.

Το δίδυμο Ερινεός - Πίνδος αναφέρεται ήδη από τον Ηρόδοτο (VIII, 43): [τὸ Δωρικὸν ἔθνος τῆς Πελοποννήσου] *ἐξ Ἐρινεοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπίδος ὕστατα ὀρμηθέντες*. [Για την Δρυοπίδα = Δωρίδα έγραψα στην προηγούμενη μελέτη].

Πόλισμα Πίνδος καταγράφεται και από τον Plinius, Naturalis Historia IV, 28: Doris deinde [μετά τη Λοκρίδα και τους Μαλιείς], in qua +Sparthos+, Erineon, Boion, Pindus, Cytinum. Doridis a tergo mons Oeta est. **Ακριβώς στην πλάτη της Δωρίδος κείται η Οίτη, στα νότια υψώματα και στις νότιες κλιτείες της οποίας, κάτω από το Ιερό του Ηρακλέους, βλέποντας Βαρδούσια και Γκιώνα, πάλλει η καρδιά του Δωρικού στη λεκάνη της Μεγάλης ορογενετικής Νεύρωσης.**

Πέραν της θεμελιώδους τετραπόλεως, προστέθηκαν κατά καιρούς υστερότερα άλλα πολίσματα εκ των περιχώρων κατά την κυμαινομένη επιρροή των Δωριέων της Δωρίδος. Το αδιευκρίνιστο "Sparthis" (Sparthos) υποδεικνύει Σπαρτούς ή Σπάρτη (Σπάρθοι (?) = Σπαρτοί). Τα Σχόλια στον Πίνδαρο μνημονεύουν έξι πολίσματα, με τους μητροπολιτικούς Δωριείς καταγόμενους από την Πίνδο (πόλισμα), μια "πόλη" από την τετράπολι στην Περραιβία (την πρώην Δωρίδα της Πίνδου).

οἱ Δωριεῖς οἰκοῦντες πρότερον τὴν Πίνδον οὖσαν μίαν τῆς τετραπόλεως τῆς ἐν Περραιβίᾳ ἀφικνοῦνται εἰς τὴν μεταξὺ Οἶτης καὶ Παρνασοῦ Δωρίδα ἐξάπολιν οὖσαν· ἐστὶ δὲ Ἐρινεόν, Κύτινον, Βοιόν, Λίλαιον,

Κάρφαια, Δρυόπη· ἐκ δὲ τούτων σὺν τοῖς Ἡρακλείδαις εἰς Λακεδαίμονα κατέρχονται.

Σχόλια εἰς Πινδάρου Πυθιονίκους I, 121c

[vol. II p. 21.11-16 Drachmann]

Περραιβία εἶναι ἡ Δωρίδα στὴν Πίνδο, ονομασθεῖσα ἔτσι μετὰ τὴ μετοίκηση τῶν Περραιβῶν ἐκεῖ καὶ τὴ μετατόπιση τῶν Δωριέων στὴ Δωρίδα. Πέρα ἀπὸ τὶς χαλαρές διατυπώσεις (οἱ Δωριεῖς τῆς Δωρίδος κατήλθαν μόνο ἀπὸ ἓνα πόλισμα τῆς προβαλλομένης ἀπὸ τὴν Δωρίδα Περραιβικῆς τετραπόλεως – ἡ Κάθοδος τῶν Δωριέων στὴν Πελοπόννησο εἶναι Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν στὴν Λακεδαίμονα) ενδιαφέροντα συμπεράσματα συνάγονται ἀπὸ τὸ Σχόλιο. Δύο ἀπὸ τὰ ονόματα τῶν πολισμάτων τῆς Δωρίδας παραπέμπουν ἀφενὸς στὸν μέγα ορεινὸ ὄγκο τοῦ τόξου ἀπὸ Πίνδου μέχρι Παρνασσοῦ καὶ Οἰτῆς ποὺ ὁ Στράβων ἀποκαλεῖ Βοῖον (πόλισμα Βοῖον), ἀφετέρου στὴν Πίνδο τὴν ἴδια (πόλισμα Πίνδος), ἀρχέγονη ἑδρὰ τῶν Δωριέων. Δύο ἄλλα ἀπὸ τὰ ονόματα πόλεων στὴν ἐξάπολη τῆς Δωρίδας κατὰ τὸν Σχολιαστὴ στὸν Πίνδαρο ἀνήκουν σὲ παρακείμενες Φωκικὴ καὶ Λοκρικὴ πόλεις ποὺ κατὰ κάποια περίοδο ἴσως εἶχαν περιέλθει ὑπὸ τὴν ἐπεκτατικὴ ἐπιρροή τῶν Δωριέων: Λίλαιον εἶναι ἡ Λιλαία παρὰ τὶς πηγές τοῦ Βοιωτικοῦ Κηφισσοῦ καὶ με Κάρφαια υπονοεῖται ἡ Σκάρφη ἢ Σκάρφεια τῆς Ἐπικνημιδίου Λοκρίδος, ἀμφότερες περὶ τὴν πεδιάδα τοῦ ἄνω Κηφισσοῦ (Μπράλλος-Γραβιά).

Απομένει λοιπὸν (ἐξαιρουμένων τῶν δύο ἐπικτήτων) ἡ πυρηνικὴ τετράπολις τῆς Δωρίδας. Μεταξὺ αὐτῶν τῶν τεσσάρων, Δρυόπη εἶναι ἡ κύρια κατοίκηση τῶν Δρυόπων ὅταν ἴσχυαν στὴ χώρα ονομαζόμενη τότε Δρυοπίδα. Εφόσον οἱ τρεῖς γνωστότερες ἱστορικὲς πόλεις εἶναι οἱ ἴδιες **στους δυο καταλόγους, τοῦ Στράβωνα καὶ τῶν Σχολίων, ἡ Δρυόπη τοῦ ενός ταυτίζεται με τὴν Πίνδο τοῦ ετέρου, ἡ κύρια τῶν Δρυόπων πρὸς τὴν κύρια τῶν Δωριέων (ορέστερη υπερκείμενη τῆς πρωτεύουσας Ἐρинеοῦ τοῦ Τυρταίου).**

Ο Αισχίνης αναφέρει ως ενδεικτικές πολίχνες των Δωριέων στην κλασσική εποχή (σε αντιδιαστολή προς τη μεγασθενή κατ' εξοχήν Δωρική Σπάρτη) Δώριον και Κυτίνιον.

...καὶ τούτων [sc. τῶν Ἀμφικτυονικῶν ἔθνῶν] ἔδειξα ἕκαστόν <τε τὸ> ἔθνος ἰσόψηφον γιγνόμενον, τὸ μέγιστον τῷ ἐλαχίστῳ, <καὶ> τὸν ἦκοντα ἐκ Δωρίου καὶ Κυτινίου ἴσον δυνάμενον Λακεδαιμονίοις, δύο γὰρ ψήφους ἕκαστον φέρειν ἔθνος κ.τ.λ. (Αἰσχίνης, *Περὶ τῆς Παραπρεσβείας*, 116). Τα Σχόλια *ad loc.* σημειώνουν: τὸ δὲ Δώριον καὶ Κυτίνιον καὶ Ἐρινεὸν πολίσματα τῆς ἐν Θετταλίᾳ Δωρίδος. Συμφωνοῦν με τα αναφερόμενα ἀπὸ τα Σχόλια στου Πινδάρου τον Πρῶτο Πυθιόνικο ὅτι τα των Δωριέων στην αρχέγονη και την τελική προ της Καθόδου διαμονής των στην Πίνδο και στη Δωρίδα είναι ταυτόσημα και ανάλογα (μέχρι τετραπόλεως εκεί και εδώ). Θεσσαλία στον Σχολιαστή του Αισχίνη είναι η Ιστιαιώτις που προδιέγραψα. Ἡ, πιθανώτερον, Θεσσαλία στον Σχολιαστή εννοείται χαλαρά και ευρέως περιλαμβάνουσα και τους τόπους στις νότιες κλιτύς της Οίτης, κατ' επέκταση και την Δωρίδα οριακά. Το άλλως αδήλωτο Δώριον ταυτίζεται είτε με το Βοίον είτε με την Πίνδο, αν ο Σχολιαστής είναι ακριβής, ὁπότε ἀπὸ την τετράπολη πρέπει να αφαιρέσουμε ως υποψήφια ταύτισης Κυτίνιο και Ἐρινεό.

Κυτίνιον ήταν η σημαντικότερη πόλη της Δωρίδας κατά τους κλασσικούς χρόνους. Όταν η Σπάρτη στέλνει στρατιά (φθινόπωρο 426 π.Χ.) υπό τον Ευρύλοχο εναντίον της Ναυπάκτου εις απάντηση του καταστροφικού εγχειρήματος του Αθηναίου στρατηγού Δημοσθένη προς καθυπόταξη των Αιτωλών τη παρακινήσει των Μεσσηνίων της Ναυπάκτου (δείτε την προηγούμενη μελέτη μου), ο στρατός μαζεύεται στους Δελφούς, η δε πορεία αρχίζει από την Ἀμφισσα προς τη Ναύπακτο ἀπὸ τα ορεινά περάσματα υπεράνω της Ἀμφισσας προς Λιδωρίκι και εξής, κατὰ την τωρινή οδό δια της ενδοχώρας, με καταβάσεις για την υποταγή των παραθαλάσσιων πόλεων:

ὥστε σφίσι πέμψαι στρατιὰν ἐπὶ Ναύπακτον διὰ τὴν τῶν Ἀθηναίων ἐπαγωγὴν. καὶ ἐξέπεμψαν Λακεδαιμόνιοι περὶ τὸ φθινόπωρον τρισχιλίους ὀπλίτας τῶν συμμάχων. τούτων ἦσαν πεντακόσιοι ἐξ Ἡρακλείας, τῆς ἐν Τραχῖνι πόλεως τότε νεοκτίστου οὔσης· Σπαρτιάτης δ' ἦρχεν Εὐρύλοχος τῆς στρατιᾶς, καὶ ξυνηκολούθουν αὐτῷ Μακάριος καὶ Μενεδάϊος οἱ Σπαρτιάται. ξυλλεγέντος δὲ τοῦ στρατεύματος ἐς Δελφούς ἐπεκηρυκεύετο Εὐρύλοχος Λοκροῖς τοῖς Ὀζόλαις· διὰ τούτων γὰρ ἡ ὁδὸς ἦν ἐς Ναύπακτον, καὶ ἅμα τῶν Ἀθηναίων ἐβούλετο ἀποστῆσαι αὐτούς. ξυνέπρασσον δὲ μάλιστα αὐτῷ τῶν Λοκρῶν Ἀμφισσῆς διὰ τὸ τῶν Φωκέων ἔχθος δεδιότες· καὶ αὐτοὶ πρῶτοι δόντες ὁμήρους καὶ τοὺς ἄλλους ἔπεισαν δοῦναι φοβουμένους τὸν ἐπιόντα στρατόν, **πρῶτον μὲν οὖν τοὺς ὁμόρους αὐτοῖς Μυανέας (ταύτη γὰρ δυσεσβολώτατος ἢ Λοκρίς) ... ἐπειδὴ δὲ παρεσκεύαστο πάντα καὶ τοὺς ὁμήρους κατέθετο ἐς Κυτίνιον τὸ Δωρικόν, ἐχώρει τῷ στρατῷ ἐπὶ τὴν Ναύπακτον διὰ τῶν Λοκρῶν.**

Θουκυδίδης, III, 100, 1-102, 1

[Ἡ Μυωνία περιγράφεται καλὰ ἀπὸ τον Παυσανία: τούτων δὲ τῶν Λοκρῶν τοσαῖδε ἄλλαι πόλεις εἰσίν, ἄνω μὲν ὑπὲρ Ἀμφίσσης πρὸς ἡπειρον **Μυωνία, σταδίοις ἀπωτέρω τριάκοντα Ἀμφίσσης**· οὗτοι καὶ τῷ Διῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ εἰσιν οἱ ἀναθέντες Μυᾶνες τὴν ἀσπίδα [cf. Παυσανίας VI, 19, 4-5]. **κεῖται δὲ τὸ πόλισμα ἐπὶ ὑψηλοῦ, καὶ σφισιν ἄλσος καὶ βωμὸς θεῶν Μειλιχίων ἐστί. ... οὗτοι μὲν δὴ ὑπεροικουῖσιν Ἀμφίσσης· ἐπὶ θαλάσσης δὲ Οἰάνθεια etc.** Παυσανίας X, 38, 8-9].

Πρὶν ἀρχίσουν οἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Εὐρύλοχου μετὰ τὴν ἐκκίνηση τῆς στρατιάς ἀπὸ Δελφῶν δι' Ἀμφίσσης εἰς Μυωνέας καὶ ἐκεῖθεν ἀπὸ τα ορεινὰ περάσματα στο Λιδωρῖκι πρὸς Ναύπακτο, ο Εὐρύλοχος φυλάσσει τοὺς Ὀμήρους που ἀπαίτησε γιὰ ἀσφάλεια διέλευσης ἀπὸ τοὺς Λοκροὺς Ὀζόλες στο Δωρικὸ Κυτίνιο, στα ὅρια τοῦ πεδίου Γραβιά – Μπράλλος. Ἡ διαδρομὴ τῶν ὁμήρων χρησιμοποίησε τὴν οδὸ ἀπὸ Ἀμφίσσης πρὸς τὸν ἄνω ροὺ τοῦ Βοιωτικοῦ Κηφισσοῦ ἐπὶ τῆς σελλάδας μετὰ Παρνασσού

και Γκιώνας (μεταξύ ΝΑ και ΒΔ Παρνασσού κατά την αρχαία ορειογραφία), ακολουθώντας τον σημερινό γενικά δρόμο.

Και πάλι όταν ο Φίλιππος κατήρχετο εναντίον των Θηβών το 339/8 π.Χ. κατέλαβε την Ελάτεια (την κύρια Φωκική πόλη-κλειδί για την προέλαση κατά μήκος του Κηφισσού προς Βοιωτία) και το Κυτίνιο της Δωρίδας (για έλεγχο των περασμάτων προς Δελφούς-Άμφισσα, Λοκρίδα και Αιτωλία. (Φιλόχορος Fr.Gr.Hist. 328F56a-b Jacoby).

Το Κυτίνιον συνεπώς, ως η σημαντικότερη πόλη της Δωρίδας των κλασσικών χρόνων (σε αντιπαράβολή προς τον πρωτεύοντα Ερινεό της πρωτοαρχαϊκής εποχής που αναφέρει ιδιαίτερα και χαρακτηριστικά Δωρικότητας ο Τυρταίος) κείται χαμηλότερα στους λόφους κατά τα ορεινά κράσπεδα της πεδινής χώρας Μπράλλου – Γραβιάς, ενώ ο ανεμόεις Ερινεός υψηλότερα στα προβούνια των επικείμενων μεγάλων ορέων.

Πίνδος και Ερινεός αποτελούν δυάδα, της πρώτης πολίχνης υπερκείμενης της δεύτερης. Γεωγραφικό χαρακτηριστικό ο ρους ποταμού ονομαζομένου Πίνδου και αυτού εμβάλλοντος στον Κηφισσό «οὐ πολὺ τῆς Λιλαΐας ἄπωθεν», όπου και οι πηγές του.

Η υδρολογική κορυφογραμμή με κατεύθυνση Βορρά-Νότου από το ύψωμα (1804 m) αμέσως ανατολικά του Ιερού της Πυράς του Ηρακλέους, στη Μακρύραχη (1693 m), το Πυργάκι (1576 m), στα υψώματα (1408 m) μεταξύ Πανουργιά και Καλοσκοπής και εκείθεν στον Βραΐλα (2080 m) της Γκιώνας, αποτελεί τη Σελλάδα που συνδέει την Οίτη (Πύργος 2151 m και Γρεβενό 2114 m) με την Γκιώνα (Πυραμίδα 2508 m). Η υδρογραμμή χωρίζει τις λεκάνες απορροής αντίστοιχα του Μόρνου δυτικά και του Κηφισσού ανατολικά.

Δυο ρέμματα βαίνουν στην ανατολική πλευρά της υδρογραμμής εκβάλλοντα στον Κηφισσό παρά την Λιλαΐα, κοντά στο Πολύδροσο: ο Αποστολιάς και ο Κανιανίτης. Σημαντικότερος ο Αποστολιάς αντιστοιχεί

στην αρχαία Πίνδο. Διέρχεται πλησίον (~ 3 km) της οχυρωμένης ακρόπολης σε απόκρημνο ύψωμα παρά το Οινοχώρι. Αυτή ταυτίζεται προς τη Δρυόπη των Δρυόπων = Πίνδο των Δωριέων. Δάση δρυών εμφιλοχωρούν ακόμη σήμερα.

Χαμηλότερα, στα Καστέλια, άλλη οχύρωση υποδηλώνει τη θέση Ερινεός. Το όνομα, με μακρόν -ι-, (αγριόσυκο, κλάδος αγριοσυκιάς) κατακυρώνει την αδρότερη διάσταση του ορεσίβιου τρόπου. Το Κυτίνιο ίσως ταυτίζεται επγραφικά προς ερείπια στο Παλαιοχώρι, αριστερά του ποταμού Αποστολιά-Πίνδου, παρά τον Μπράλλο, στην είσοδο του υψιπέδου από την ορεινή γραμμή Καλλιδρόμου-Οίτης, κατά τη φυσική οδό από τις Θερμοπύλες προς νότο. Ο στενός Δωρικός ποδεών του Ηροδότου από τον οποίο διήλθε η στρατιά του Ξέρξη πριν εισέλθει στη Φωκίδα κατά τη μετάβασή της προς Αθήνα το 480 π.Χ., είναι ακριβώς αυτή η πεδινή ζώνη στις νότιες παρυφές του Καλλιδρόμου. Η νευραλγική του σημασία προς έλεγχο των οδών δικαιολογεί την ασφάλεια των Λοκρών ομήρων το 526 π.Χ. και την εξασφάλισή του από τον Φίλιππο στην επέλασή του κατά της Ελλάδος.

Απομένει το Βοίον. Ταιριάζει να ταυτίζεται με το Δώριον του Αισχίνη.

Όνομα του ορεινού όγκου Βοίον, με χαρακτηριστική εστία, την ορεινή δίνη στον άνω ρου και παρά τις πηγές του Μόρνου. Στο σημείο που οι Δωριείς ανεγνώρισαν την ουσία της ορεινότητας στην Πίνδο ευρίσκεται το Βοίον, στην Καστριώτισσα, όπου ερείπια αρχαίας κλασσικής οχύρωσης.

Από εκεί η θέα των Βαρδουσιών βιωματικά ταυτίζεται με τη θέα του Ταϋγέτου από την ακρόπολη της Σπάρτης. Κατέχουμε ζωντανή τη φυσική έκφραση του Δωρικού βιώματος φανερούμενη τώρα όπως και τότε, νυν και αεί.

ΤΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ

Στο σεμινάριο αυτής της Πέμπτης, 17ης Μαρτίου, στις 8.30 το βράδυ, θα συνεχίσω την ανάλυση της βασικής θέσης του Ελληνισμού, ότι η μορφή είναι η ουσία των πραγμάτων, στον τόπο και στην ιστορία, στα σώματα και στις ιδέες, στα βουνά και στα φυτά, στην μοίρα και στην ελευθερία, στην ανθρώπινη ύπαρξη και στηνθεία τελειότητα.

Η Μορφή είναι η αποκάλυψη του Απόλυτου, η ταύτιση του Φαίνεσθαι με το Είναί.

Θα μελετήσουμε το πρόβλημα της Μορφής στην προνομιάχο περιοχή της Τέχνης.

Θεματική εστίαση της συζήτησής μας παρέχει ο τίτλος της συνάντησης:

*Γένεση και Ουσία
της Γλυπτικής, Αρχιτεκτονικής και Ζωγραφικής Μορφής
στην Αρχαϊκή Εποχή*

Τα σεμινάρια περιλαμβάνουν ανάλυση και συζήτηση. Στόχος είναι να ολοκληρώνονται μέσα σε ένα δίωρο, αρχίζοντας πια νωρίτερα, ει δυνατόν ακριβώς στις 8.30.

Πραγματοποιούνται στην Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάρου Λόγου και Τέχνης, Πλατεία Γεωργίου Α', 2^{ος} όροφος.

ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

Την επικείμενη **Εαρινή Ισημερία** θα εορτάσουμε συμποσιαζόμενοι κατά τα δέοντα και ειωθότα μας.

Εφέτος συμβαίνει στις 6.30 ώρα Ελλάδος, της 20ης Μαρτίου.

Θα βακχεύσουμε και απολλωνίσουμε την Κυριακή το βράδυ εναρχόμενοι της κοσμοειδωλικής παιδιάς μας περί ώρα 9.30 μ.μ.

Προγραμματικός Κόσμος του Παιγνίου θα διανεμηθεί στους συμμύστες και συνοργιαστές της εποπτείας.

Όποιος ενδιαφέρεται για πληροφορίες και συμμετοχή να επικοινωνήσει το συντομώτερο μαζί μου.